

Nogle Erindringer samt Overleveringer fra ældre Generationer skrevet af Laust Vestergård. 1980.

Første Begyndelse til Stats plantagen stammer fra statsbankerotten i 1813 5 gårde i Feldborg var ikke i Stand til at betale den høje statsskat, hvorfor staten overtog gårdene, skovridergården var en af dem. Disse store hede arealer blev tilplantet. Forud for bankerotten var der stor Inflation og alt gik tilsyneladende godt, men pludselig opdagede den daværende finansminister, at lyset brændte fra begge ender, og så skete det. Historien gentager sig, der er lighedspunkter fra dengang og nu. Efter 1864 blev der yderligere tilkøbt de store hede strækninger, som nu udgør Borbjerg og Sevel plantager under Feldborg skovdistrikter store hede strækninger, som nærmest blev betragtet som Ingenmandsland, og hvor hyrdedrengene fra Hogager forhen mødtes med dem fra Herrup og deres får. Disse arealer hørte for det meste til gårdene i Skave og Tinkerdal, altså Borbjerg Plantage. Mon ikke Tinkerdal er en af de største distrikter i Borbjerg Sogn, måske den største, den er lang og går vel helt fra Nygård i Tinkerdal, ja Ryde skel til Tinkedalshus ved Haderup skel. Hvor der nu er skov, finder vi Æ Tyk Træ, syd på ved landevejen, som jævnlig benyttes til en Skovtur. Der hvor nu skovlegepladsen findes.

Længere mod Øst, vest for Hornstrupvej ligger Hogagerhøj og Hogagerdam. På bavneshøjene blev der tændt blus, som kunne ses fra den ene af disse høje til den anden, når der var udbrudt Krig i landet. Længere mod nordøst for Hornstrupvej ligger Fuglsø. Vest for Abildholt Hedevej ude i Skoven, er der også en anden lav plet, som hedder Duedam. På disse lave Steder hvor der var græs, var det Herrup og Hogager hjordrengene mødtes med fårene. Ude på heden, hvor der nu er skov, lå en ejendom, som blev nedlagt, og manden "Æ Brusmand" som jeg husker, oprettede en anden ejendom, det nedlagte savværk, Hogagervej 5_7, "Æ Brusmand var bror til Jeppe Aakjærs "Jens Brus med hans hyvlbor".

Dorthe Abildholt har fortalt mig lidt fra den tid, omkring 1880. Der blev anskaffet nogle store plove, som nu er på skovmuseet i Fagelkær. Der kom plovkarle fra andre egne af landet, som boede og spiste hos dem. En af disse blev gode venner, med en pige fra egnen, og måske har de lovet hinanden troskab. Plovkarlene rejste væk til andre arbejdspladser. Et stykke Tid efter, friede en ung karl fra en gård i Borbjerg, til den føromtalte unge pige, men fik afslag, og kom hjem med den besked. Ikke længe efter startede faderen østpå, formodentlig i lange Støvler og kæp i hånden, det manglede bare skulde min eneste søn ikke være god nok, til en pige fra sådan en hede ejendom.

Efter ankomsten blev sagen forelagt for forældrene, om det virkelig var Meningen, at min Søn fik nej ved frieriet, det var det på ingen måde, og Sagen blev hurtig bragt i orden, med dem, og den unge pige måtte med tiden bøje sig. En dag sidst i 1920erne, kom en pæn ældre mand gående fra Viborg landevej til Hogager, det var en af plovkarlene, uden Tvivl den førnævnte, han fik en tår Kaffe hos os, han boede i Århus, og havde en hilsen med fra min kones faster, som han afleverede, han gik så videre ud gennem skoven til Haderup, og lod nok minderne gå ca,50 år tilbage i tiden.

I 1871 blev almindelig postbesørgelse påbudt over det hele på landet. Før den tid måtte folk i Hogager selv hente posten i Holstebro, min Bedstefar producerede tørv, og kørte en del til Holstebro, og der hørte han så om der var breve eller andet som skulde østpå, han havde en høj sort Hat på, en slags bowlerhat, med lomme, og der var som regel ikke mere post end der kunne være i hatten. Det var en billig postbesørgelse. Omkring 1904 kom der kørende post til Hvam og Borbjerg, og ligeledes en med Viborgvej til Mejrup, Skave og Hogager.

I 1850erne blev den nuværende Skivevej fra Holstebro gennemført, før gik vejen med Viborg vej til øst for Skave, over Djeld og Sevel - videre over Hjelm Hede og

Flyndersø mølle til Skive den går der vel endnu. I min Barndom, blev den stadig benævnt som Skive landevej, og den ny som "Æ vejster landevej". Desuden blev Viborgvej, også 1850erne reguleret og til dels flyttet, den gamle gik fra Holstebro med Lægårdvej over Smedevad Bro, der var det lettere at komme over vandløbene. Endnu for få år siden kunne man enkelte Steder se spor af den gamle i form af grus, for eks, vest for Skave, syd for den nuværende Vej. Før i Tiden kan Hogager nærmest betegnes som en blindtarm af Borbjerg Sogn, men 1938 blev vejen til Feldborg ført igennem, før var der kun hede veje, nu er vejen ret stærk befærdet. Vejen fra Viborgvej "Snurom", var blevet anlagt i 1890erne og benævntes de første mange år af hogagerfolk, som "Æ Opkåstvej", det var en af de første milepæle i Hogagers historie, en vis tidsbestemmelse, når et bestemt årstal, for en eller anden begivenhed, skulle findes frem, gik man ud fra om det nu var før eller efter vi fik "Æ Åpkåstvej".

Før gik hede vejene længere mod øst. - I 1845 var der kun 9 ejendomme i Hogager skoledistrikt, de 5 gamle gårde - 2 ejendomme på Brunebjerg, og 2 Abildholt gårde. Længere tilbage i tiden lå Nørgård i nærhed af Meldgård, og Søndergård lige syd for Østergård. Jens Løvig kan nok have ret, da han som ung krambods svend i Skave kunne se når det var Hans Hornstrup der kom østfra - han var meget hjulbenet og Hogager var ikke større end han kunne se den mellem benene på ham. -

Min Far gik i skole i Østergård stortue, undervisningen fik børnene af fars morbror Jens Kristensen (Jens Krænsen), som havde en mindre ejendom fra hans fødegård Hesselå. Han har nok ikke været så dårlig til at lære fra sig, da min far var ret god til både skrivning og regning, Jens Krænsen havde selvfølgelig ingen Eksamen, men sogneforstanderskabet eller skolekommissionen har nok ment, at han var i besiddelse af evnerne da de lejede ham til det. Hvor megen skolegang der da har været, ved jeg ikke, om sommeren har det nok været meget lidt, hvis der i det hele taget har været nogen, men mere om vinteren. Mine forældre var begge konfirmeret af Pastor Kuhlman, under en overhøring var provsten tilstede han henvendte sig til far og spurgte, er det din Dreng der svarer Præsten så godt? Hvortil Far svarede - nej de æ jen op fræ æ Vejstersown.

En skolestue blev bygget først i 1870erne, og senere tilbygget en lærerbolig. Før blev undervisningen holdt i Østergård stortue og en tid i Øster Abildholt. Første Begyndelse til cyklerne var væltepeterne. Da Petrus Kristensen (Lærersøn fra Borbjerg) med seminarieuddannelse fra 1888 til 1892 var lærer i Hogager, var han i Besiddelse af sådan en museumsgenstand (Måske er det den der står på Museet i Holstebro) og man måtte være en hel akrobat, for at kunne bestige den, selve kørslen må også have været meget vanskelig.

Petrus var meget god til at gøre, ikke mindst bibelhistorie interessant, og demonstrerede Daniels Venner i den gloende Ovn, for de små Elever, ved at lukke Kakkellovnsdøren op, så de kunne kikke derind, og se om de var der. Til sommerferien forlod han Hogager, og havde da skrevet på den sorte tavle "Kommer ikke mere, Petrus Kristensen". I hans Hogagertid var han meddeler til Holstebro Dagblad, et politisk møde skulde afholdes, et eller andet Sted, men da det var meget dårligt vejr, og han omtrent kunne tænke sig til, hvad vedkommende politiker ville sige - det var i provisorietiden - Petrus blev hjemme, men berettede om Talen til Dagbladet, Mødet blev aflyst på grund af det dårlige Vejr, så den konservative Holstebro Avis var ikke sen til at betegne Dagbladets referat af mødet, som en af bladets sædvanlige løgne.

Efter hans Hogagertid gik han over til journalistikken, men var også repræsentant for sin bror grosserer Holger Kristensen i Viborg, hvorfra han besøgte købmænd og smede, stadigvæk på cykel, han kom også til forretninger her omkring. Han skrev en bog om Borbjerg - folkene "To Slægtled", som nok er værd at læse.

Et andet træk fra provisorietiden (Estrup) da var der en slags ridende politi (Gendarmer)som fartede rundt og kikkede folk efter i sømmene. Det var f.eks. forbudt at have brændevinstøj, til at fabrikere den forbandede drik med, men som regel gik der gerne bud mellem folk når de blå var på egnen. I Østergård havde de et sæt brændevinstøj, som blev gemt i en tørvegrav, da det spurgtes at gendarmerne var på egnen, men det har nok været en stor skuffelse, da de ikke siden kunne finde det.

Først under første verdenskrig kom det frem under tørvegravning, og det findes nu på museet på Hjerl Hede. Den yngste af søskendeflokken i Østergård - Jens Chr. Laursen (senere Lærere - flyttede med til Hesel da hans mor (Faster Mæt) blev gift anden gang med en fætter - Chr. Søndergård, første Giftermål var også med hendes fætter Jens Chr. Laursen Østergård. - En jul havde Jens Chr. inviteret mig med til børnejuletræ i Saustrup Missionshus, hvor alle børn var velkommen, jeg startede hjemmefra om eftermiddagen over mosen, men ved ankomst til Lille Hesel blev det et forrygende snevejr - det blev aften, og mørk, så faster Mette mente ikke det var vejr for os at vove os ud på den store hede mellem Hesel og Saustrup, derfor tog hun sine forholdsregler, men Jens Chr. holdt fast på sit, og begyndte at skifte Tøj, dog var bukserne borte, først græd drengen, men da det ikke hjalp, måtte der andre midler til, hans Tålmodighed var til ende "no hår do o kom med mi bowser o det ska vær no, for det er veæ-æ tid vi ska astej" æ bowser kom frem, og julehumøret kom igen. Lidt inde på heden lå en ejendom - Anders Hansens - han var tilfældigvis ude og spurgte os "Hvor skal søen en par kål hen i der her knog" vi skal til Saustrup til juletræ - så tog han lygten og fulgte os over heden.

Vi havde en god juletræsfest, over heden tilbage til Hesel var det stjerneklar og godt vejr igen.

Faster Mæt blev meget gammel, hun var født i Vestergård, gift med hendes fætter i Østergård, gift anden gang med en anden fætter Chr. Søndergård Lille Hesel, til sidst boede hun hos en datter i Nørgård i Hogager. Det var alle fire verdenshjørner, men hun har altid haft bopæl indenfor en snæver kreds, i Borbjerg østre Del. Som gammel gik hun meget omkring og besøgte Folk, men da var hun gået noget i barndom, hun var bange for at vor herre havde glemt hende. Hun havde vist aldrig været syg, men en morgen lå hun i Sengen og var død. Jens P, Løvig skrev en Sang om hende da hun blev 90 år:

En Hedens Blomst af ægte Lød,
en Kvinde sand og god,
der ikke sine pligter brød og ej sin post forlod.
En kvinde, der i hjertets bo bar kærlighedens bud,
var imod sin næste tro og tro imod sin Gud.

Petrus Kristensen har i hans bog betegnet Østergård Slægten, som den mest udbredte slægt i Borbjerg Sogn.

Laust Østergård har fortalt om da han var Dreng, og engang havde en forskrække-lig Tandpine, blev han sendt ned til hans Mors Fætter i Sevel, for at få det ordnet. Thomas Urmager, der foruden at være Urmager også beskæftigede sig med Tandudtrækning, nærmest som en slags Hobby. Jeg formoder at Konsultationen har formet sig omtrent således, først med at sige Goddau, og dernæst har Thomas nok spurgt, Hvor er sådan en bette kål fræ? A er fræ Østergård i Hogager- nå er do fræ Østergård, så er vi jo nøj i famili med hveranner,- Ja a skul osse hæls hjemfræ, - ja hels ijen, hvordan hår i de? Vi hår æ da godt ,:Ska do ha en Klok gjor istand ?Nej men a hår en brølenes tændpine ,:Nå hår do det ,det ordner vi lig med en bette snotaw. Derefter (stadig efter Laust Østergård) blev han anbragt på en stol, de nødvendige remedier blev fundet frem, og operationen blev påbegyndt, af den lille urmager, som efter flere

forgæves forsøg, beordrede drengen ned på gulvet, liggende på ryggen. Så begyndte anden afdeling med Thomas Urmagers ene Knæ på Maven af drengen, dog var det stadigvæk den forkerte tand han havde fat i og den sad fast, den kunne ikke tages, den blev noget længere, og til sidst måtte videre Angreb på den opgives. Laust var befriet også for Tandpinen i Nabotanden, så var Hensigten nået, og han spurgte nok om hvad koster det? - De ska do ha gratis, og nu ved du hvor a bor, hvis det skul vær en anden Gang, Ja så sejer a fowal og tak, og Laust begav sig på Hjemvejen - en god mils vej, men han har nok spyttet rødt aw o te - inden han nåede hjem til Østergård.

For nogle få Slægtled tilbage i Tiden, var det ret almindelig, at de unge mennesker fik deres ægtefæller, enten mere eller mindre i Slægt med hinanden, f.eks. fætre og kusiner. Dette gældte også inden for Borbjerg Sogns grænser, derfor blev der nok et viet særpræg af befolkningen mange Steder, men som nu omtrent er udvisket,- før gik man som regel omkring, og derfor var det meget begrænset, hvor langt man kom.

Der var visse markeder i Holstebro, som de unge fra oplandet kom til, og der var telte - dans - gøgl og andet halløj. En ikke helt ung dame, trak folk til ved et telt, hvor hun solgte billige Skillingsviser, ved at synge nogle af dem, med en vemodig og bævende stemme. Lige en enkelt prøve på en af disse. Den går med en melodi i Valsetakt!

1)
Vandringsmand udi den grønne Lund,
stans dit Fjed og hør min Elskovsklage,
jeg vil græde ud af Hjertens Grund,
når jeg dig beretter om min Plage.

2)
Jeg var elsket af en Ungersvend,
ung og fager stod han for mit Øje,
og jeg elskede ham højt igen,
vær mit Vidne -Fader i det høje.

3)
Men hans fader var så grumme rig,
derfor han mig ikke ægte måtte,
derfor måtte han jo svige mig,
jeg var fattig som en Kirkerotte.

4)
Og han sagde i sin dybe Ve,
Kære Pige du din Ven må glemme,
jeg er tvunget af Forældrene,
til min Dødedag jeg må mig græmme.

5)
Med et Skrig jeg sank til sorten Jord,
det var som mit Hjerte skulde briste,
oh hvor var min Sjælekvide stor,
da min kære Ven jeg måtte miste.

6)
End var ej mit Smertens bæger tømt,
Sorgen end mit Hjerte måtte flænge,
thi han havde elsket mig på skrømt,
Året efter var han gift med - Penge.

7)

Syg og ensom går jeg" nu min gang,
jeg mod Graven længes fluks at fare,
Pige lær af denne simple Sang,
at du dig mod falske Mænd må vare.

Disse Markeder var begivenheder, som de unge på landet, så hen til som en stor festdag, og det kunde vel også ske, at man sådan en dag kunne få sig en markeds-kæreste.

Da Lærer Karl Hansen fik lærerembedet i Hogager efter Petrus Kristensen, var han ugift, - Han var fra Rødbyegnen, men ikke længe efter blev han gift med Bodil Jørgensen fra Kalundborgegnen, de havde truffet hinanden på Askov, og straks efter, begyndte Hansen at arbejde på at få en Kirke bygget derude på Heden. Der blev sammenkaldt til møde om sagen, Pastor Kuhlmann var tilstede, men ville ikke i udvalget, da han mente det var en ide der aldrig blev til virkelighed, men han skulde nok forrette gudstjeneste i den hvis den blev bygget. Et udvalg blev valgt, og kom til at bestå af - Lærer Hansen (Formand), Chr. Østergård,- Esper Abildholt,- Hans Hornstrup, og Chr. Vestergård. Efter flere års grundig forarbejde af Hansen, blev kirken bygget i 1899, og indviet den 15. oktober. Uden tvivl den største milepæl i Hogagers historie. Ved kirkens 75 Års jubilæumsfest i 1974 var der forfattet en sang af daværende sognepræst Ejnar Krogh, på melodien "Der dukker af Disen"

1)

Den Kile af Sognet her længst mod Sydøst,
omkranset af Mose og Skov,
gav tidligere vistnok så karrig en Høst,
før Lyngtæppet kom under Plov.
Men Hogagerfolket var hårdført og stærkt,
og udgør et Samfund for sig .
Nu trives det smukt ,af Muldlagets Frugt,
med Vilje at bane sig Vej

2)

At Mennesker trænger til mere end Brød,
behjertede Fædre forstod,
men Vejen til Kirken,
hvor Gudsordet lød, var lang når man gik på sin fod,
dog, Degnen fik samling på Kræfterne
skabte de stred for et lille Kapel,
og Glæden var stor, blandt Hogagerboer,
da Kirken blev rejst blandt dem selv.

3)

Ja bondekulturen var enkel og from,
i Lyngen de planted, Guds hus.
Til Pause i timeligt slid der de kom,
at lytte til evigheds sus,
trekvarter Sekels Tid har til andagt det kaldt,
nu haster de travle forbi,
men hør det enhver, som huset har kær,
gør brug af dets Pauseværdi!

I 1897 var Lærer Hansen så uheldig at få et kompliceret benbrud ved et kørselsuheld. Det blev sat forkert sammen, så han måtte over på rigshospitalet og få det brækket op igen i 1898. Dette ben døjede han en hel Del med, bedst som

han gik under undervisningen i Skolen, kunne han pludselig sige "Av mit Ben "- Havde jeg bare fået Søren Jensen til at ordne det, så havde det nok været helt i orden. - Søren Jensen havde en lille ejendom, og var lidt af en altnulig mand, fuskede en del med dyrlægefaget. Når et dyr blev sygt, var det altid ham der først blev sendt bud efter, hjalp det ikke måtte dyrlægen måske tilkaldes.

Bodil og Karl Hansen fik to Sønner, som var mine jævnaldrende, den ældste Jens Georg, samt Frede, begge gode drenge, som fandt en hel anden tilværelse i samfundet end forældrene. Jens Georg blev landbrugskonsulent i Galten ved Århus, Frede var meget interesseret i gymnastik, han var til sidst Seminarie - lærer i Tønder. Jeg husker tydelig da de vendte tilbage til Hogager i en sommerferie, at Frede præsterede et flot kraftspring, det beundrede jeg meget.

De to drenge mistede deres mor før de blev konfirmeret, og de er nu begge døde. -Jeg citerer lidt af Fredes nekrolog! fhv. Seminarielærer Frede Hansen er død på Tønder sygehus 82 År. Efter sin konfirmation, var han en kort tid beskæftiget ved landbruget, men gymnastikken havde hans store interesse, så han tog på Ollerup Gymnastikhøjskole, hvor han ret hurtig blev Niels Bucks højre hånd. Derefter tog han lærereksamen fra Nr. Nissum Seminarium. Under Uddannelsen var han Lærer i gymnastik. Efter genforeningen var han gymnastiklærer på Rødding Højskole. Til pensionsalderen var han i 25 År sløjd og gymnastiklærer på Tønder statsseminarium, og var æresmedlem af de danske gymnastikforeninger. Han døde den 31 juli 1979 og blev begravet på Hogager Kirkegård den 7. august, og ligger ved siden af sine forældre, han har skænket to lysekroner til Hogager Kirke. Familien har altid omfattet ham stor kærlighed.

Karl Hansen var pligttopfyldende - tjenstvillig og sandhedskærlig, gik han ind for en Sag var det altid med fuld Musik, han havde et godt forhold til naboerne, og i det store og hele til befolkningen i distriktet, men udefra blev han ofte underkendt. Han var temperamentsfuld og egen - kunne let forløbe sig og der kan fortælles en del om ham, han var revnende ligeglad med eksamen i Skolen, der skulde ikke pyntes på det, men han bestilte gerne et vist kvantum eksamens kød ved slagteren, til en sådan begivenhed, det skulle være i orden. Jeg husker fra min skoletid, der skulde være Eksamen, Pastor Jakobsen mfl., var mødt, Hansen spurgte da præsten, angående en mand oppe fra Sognet, - skal den Mand være her? Ja det skulde han da som skolekommisionsmedlem - nå så skal jeg ikke være her. Præsten måtte så overtage overhøringen. Hansen var væk, og gik i skoven, og kom først hjem da han var sikker på at gæsterne var rejst. Han gik mange gange i Skoven, når han havde sine mørke perioder, og da skulde vi være meget forsigtige over for ham i skolen, men ellers havde de det skønt med ham i timerne, - han ville gerne fortælle om det han var optaget af, både om hans fødeegn, og om opholdet på Askov Højskole.

I 1892 var både Hvam og Hogager lærerembeder ledige, lærer Simon Nielsen fik embedet i Hvam, og Karl Hansen der havde søgt begge steder, fik så Hogager efter Petrus Kristensen. Hansen havde eksamensbevis, for efter opholdet på Askov, tog han til Gedved Seminarium. Efter nogle få Måneder gik han op til den afsluttende eksamen og fik karakteren - ej uduelig - det var andre Betegnelser man brugte for eksamen dengang. Han var først vikar på Holsted eller Grinstedegnen, hvor der var en Skytteforening og bedste Skytte fik som Præmie en ny Riffel - Model 1867, som Hansen vandt, og som nu findes på museet i Holstebro.

Derefter var han lærer ved Morten Larsens friskole i Holstebro, inden han kom til Hogager, hvor han var til han blev pensioneret i 1921. Han var meget interesseret i Mekanik f.eks., reparerede han omegnens Stueure, han hentede dem og afleverede dem i gangbar Stand, han var også omme hos os i Vestergård for at se en høstmaskine (Aflægger) som vi havde fået, bare for at sætte sig ind i hvordan maskineriet fungerede. Som lollænder var han kommet herud på den Jydske

Hede, der blev engang spurgt fra en højere myndighed, hvor stor legepladsen var til skolen.

Den beskrev han til dem, til flere hundrede tdr. land. En tilflyttet Mand havde indladt sig i diskussion med Lærer Hansen, hvor de nok langt fra var enige, det ene ord tog det andet, og da der var kommet en lov om at en lærer kunne afskediges, hvis der var et vist flertal for det i Skoledistriktet, udtrykte Manden i Diskussionens Højdepunkt, at det skulle han nok se at få ordnet, hvortil Hansen svarede - Tror du jeg er bange fordi der er en hankat der mjaver. Den første manden henvendte sig til var hans fætter, men da Sagen var fremlagt for denne sagde han. Luk de Øwn op o sir dæ om, do render jo som en nar, trovr do vi vel å med wor Dejm som vi hår gon te Skurl te - nej -, og så blev sagen henlagt. Jeg tror nok vi var meget gammeldags, på flere Måder, Hogager var som en blindtarm af sognet, det var der kragerne vendte. dejnens drenge var lige så jydsk i deres sprog som os ,de benævnte deres forældre som faer og muer som vi andre, og bedsteforældrene som gammelfåer og gammelmuer.-

Enkelte gange fremskaffede lærer Hansen en foredragsholder, mødet blev bekendtgjort med skolebørnene, og når vi kom hjem lød det noget lignende: a sku sej fræ æ dejn ,te der kommer en fremmed mand i æ skuel i mår awten . - I skolen hed det sig at vi sad efter dygtighed, dog med en enkelt undtagelse, da dejnens drenge aldrig kom til at sidde øverst, endskønt de uden tvivl var berettiget. til det, vi andre Skolebørn havde et ualmindelig godt forhold til disse drenge. Gymnastikken foregik ved skolebordene med arme stræk arme bøj, hofter fat osv.,- i frikvartererne spillede vi mest pind, boldspil var der intet af. På legepladsen var der opstillet noget som kaldtes - Æ Kravlværk - det var tre svære planker, to af dem var nedgravet lodret i jorden, den tredje var overligger, hvori der var fastgjort slynger og trapez, hvori vi kunne lave de nydeligste svalereder, der var også anbragt ringe i et par stykker Reb, dette blev flittigt brugt i Frikvartererne.

Den store sensation indtraf da vi fik overdraget en buk, som var kasseret i Trabjerg,- den blev anbragt på Kanten af en Sandgrav, som var på Legepladsen,- og så gik det løs. Om morgenen begyndte vi som regel i skolen med at synge - I Østen stiger Solen op, og når enhver drog til sit sluttede vi ofte med - I alle de Riger og Lande. Den store Klasse gik i Skole to halve dage om sommeren, men fire dage om vinteren, og omvendt med den lille Klasse. Jeg tror Hansen var en dygtig lærer, fik vi for lidt lært var det vor egen skyld, i det store og hele holdt vi af ham som han var,- det lå i Luften, at vi skulle være flittige og gode samfundsborgere, og udfylde vores Plads der.

Lærer Hansen ordnede selv de fleste reparationer på skolen, uden vederlag, det var billigt for kommunen. Når vi begyndte i skolen stillede vi med tavle, griffel og en A, B, C,- vi betalte selv for disse ting, som kunne købes hos læreren der lå inde med et lager af disse ting, og fremskaffede det pr, post fra boghandleren i Holstebro. Engang stod der på bestillingen et Spanskrør til Skolebrug, vi var meget spændt på hvad dette apparat skulde bruges til, det lå på Pulten, men dets levetid blev kort, for vi kunne ikke holde fingrene fra det i frikvartererne, med det resultat at det gik i Stykker. Vi var spændt på det videre forløb, men heldigvis var degnen i godt humør, og sagen blev henlagt, der blev ikke nævnt et ord om det. Lærer Hansen gjorde ingen forskel på høj eller lav, rig eller fattig, heller ikke over for børnene i Skolen.

Et par ældre stabile folk solgte i 1901 deres ejendom til Niels Brunebjerg, og fik lov til at bygge et lille bitte hus på Heden lige syd for skolen. Manden døde kort efter, i 1904, og enken Dorthe Brunebjerg havde da nogle få hundrede kroner tilbage, for at få dem til at strække så langt som muligt, syede hun, bl.a. en del

drengetøj, hun vilde ikke have alderdoms-understøttelse, og det var sådan noget Hansen respekterede. Jeg tror nok han foretog de nødvendige reparationer på det lille hus, jeg har set ham på rygningen af huset, for at lægge hedetørv op. Huset var bygget så billigt som muligt, der var ingen Kælder, men en brønd. En senere lejer af huset, en ældre ungkarl, Martinus Hansen, brugte brønden som kælder, ved at hejse madvarerne ned i den, det var også et slags køleskab. Martinus var engang så letsindig, at tage plads som Bestyrer hos en enke-kone i Hvam, på en lille ejendom, men var så forsigtig at tage Nøglen, til huset i Hogager med sig. Det varede heller ikke længe, før han vendte tilbage til Hogager, - for som han sagde, på den stive lerjord i Hvam, var det som det vilde kvæle ham. Jeg kunne have omfavnet det lille hus, da jeg så det igen,- sagde han. Han havde planlagt hjemrejsen, ved at pakke sit kluns, det skulle gerne foregå i ubemærkethed, men da hans kammer var fra køkkenet, skulle der lidt Held til - det gik. Enkekonen ringede til mig, hun kunne ikke forstå, hvor hendes bestyrer var blevet af,- jeg kunne oplyse at han var vendt tilbage til Hogager igen, hun fortalte at der var fremmede hos hende søndag eftermiddag, Martinus fik kaffe sammen med dem, og var i det mest strålende Humør, han underholdt hele selskabet,- de måtte ane uråd,- han spillede komedie. Når der var Lejlighed til det gik han gerne på Jagt og lidt Fiskeri, han ønskede ingen fremmede i sin tilværelse, så blev døren gerne låst, der var dog undtagelser, når lærer Bruun kom var døren altid åben, til juletræsfest i skolen var Martinus julemand, og kom ind i fuld udstyr spillende på violinen, Brun spurgte ham - hvor kommer du fra? -" A kommer om fræ den anden side å æ Snurom" men børnene råbte det er Martinus.

Han var oprindelig fra Rødding ved Vildbjerg, men havde nogle år opholdt sig på Bredebroegnen i den tyske tid, og fortalte om da flyvehangarerne ved Tønder blev bombet og ødelagt under 1 ste verdenskrig. Efter Genforeningen slog han sig ned i Hogager. Indtil først i 19P9 Tallet bestod Hogager mest som hede, mose og en del eng, heden og mosen var det dominerende, og grumme lidt af de højere liggende arealer var opdyrket. Resten lå temmelig uberørt hen, dog med undtagelse af plantagen, og der blev også gravet en Del tørv i mosen til videresalg, det var strækninger hvor urfugle,- hugorme,- frøer og storke havde deres domæne. Jeg husker, når vi børn, fra i maj til i nærhed af november, passede høvderne i løsdrift i æ vejster Mues, hvor der var mange fuglerede, fugle som ikke holdt til på de højtliggende Jorder, Storken spankulerede med ærværdige skridt i engen på jagt efter frøer, var der nap, kom hovedet af den til Vejrs, og ned måtte frøen, selvom den strittede imod, vi kunne se, hvordan den forsvandt ned gennem halsen på storken. En lun sommeraften tog frøerne til at kvække nede fra mosen og engen, der må have været mange af dem, for vi kunne tydelig høre deres sang, op til os, hvor byen nu ligger, nu da alt er afvandt, høres det så godt som aldrig, storken sad ofte på rygningen af vores Lade, og knævrede med næbet, men den er nu flyttet til andre breddegrader. Nord for Vestergård gik heden lige ind til gården, der drev vi børn kreaturerne ned i mosen, hvor de fik en stor Del af føden i sommermånederne, de havde slidt stier i heden, og de gamle køer, havde gerne deres bestemte stier som de fulgte, og hvor gårdens børn havde fulgt dem, måske gennem århundreder.

Nu da jeg er ved køerne, vil jeg nævne, at de alle havde rigtige gammeldags ko navne, ungkreaturerne fik først navne når de blev køer, de var alle af blandet race, og der var mange forskellige Aftegninger og Kulører på dem, som Navnene på Køerne også hentydede til Silketop - Gulerod og Røn, de åd al wor havre op, o skider i wor grøn. - Desuden brugte vi navne som Sort - ravn, Hvidkolet, Grådønnis, Plet, Stjerkolet, Rødtavl. mfl., disse navne på køerne var uden tvivl meget gamle, der hørte godt 200 tdlr, til Vestergård dengang. Min fars fætter Johannes fra Hesselå, købte i 1904 gården Abildholt, af hans morbror, han havde været på landbrugsskole, og lært nogle nye metoder bl.a. begyndte han at

opdyrke de lave Jorder, og da det viste sig at det kunne lade sig gøre, fulgte de andre gårde snart efter. Indtil den tid havde besætningen i Vestergård været 8 Køer, nogle unglykreturer lidt grise og en del får, foruden heste og men nu kom der mere fart i landbruget, og vi fik op til 12 køer og tilsvarende opdræt, og lidt flere svin, men vi blev dog stadig ved med at bjerge en del lyng til kreaturerne om vinteren En 3 uger efter at høet var bjerget i engen, kunne kreaturerne komme derned, det var en tid vi børn så frem til, da kunne de omtrent passe sig selv, og desuden var der lejlighed til at komme sammen med hjord drengene fra Hesselå, som vi jævnlig byttede mellemgædder med, de havde gerne bagerbrød og købe pølse på deres, hos os var det hjemmebagt rugbrød, for det meste med spegekød fra et fårelår som pålæg, det fik vi nok af, nu vilde det være en ren lækkerbissen at få en sådan mellemgædder. Det skete at gamle Per Hesselå så efter hovederne på den anden Side bækken, han havde altid noget med at læse i, formodentlig salmebogen eller bibelen, han var min bedstemors bror, og blev så vidt jeg husker 92 år.

Den ældste faste vej fra Hogager mod vest er vejen fra Vestergård over mosen til æ Skrald og Hesselå, over mosen var det ikke som på heden, når vejsporene der blev for dårlige, begyndte man bare på nogle nye ved siden af, men det kunne ikke lade sig gøre over mosen. I 1864 kom tyskerne denne vej fra Hesselå til Hogager, min far og faster Mæt, som da var 8-9 år havde nok hørt om de fæle tyskere, så de gemte sig bag tørveskruerne da de kom, den gamle Laust Østergård var nemlig lige kommet forbi og havde sagt til dem, der kommer dem der vil ta wos, så det var ikke underligt at børnene gemte sig. Tyskerne har nok ikke fået deres Kort fornyet, for under 2 den Verdenskrig kom de også den Vej, men da blev der godt nok et af deres tanks siddende fast nogle dage, inden de fik den bjerget. En anden begivenhed, fra sidste krig, som også vedrører mosen, var da en stor engelsk spærreballon, som havde revet sig løs der, kom denne Vej, det må have været i Sommeren 1942 eller 43, vi kunne se den helt ovre fra Tvis, den afbrød alle Telefon og Elektriske Ledninger på sin Vej, da den havde lange Tove og Stålvirer hængende efter sig ,der kom en hel del Folk til ,og da det ikke blæste så meget ,lykkedes det at få den tøjret til nogle Hegnspæle, der var en masse godt Nylonstof i sådan en Ballon, men så kom tyskerne ,og så var det gilde holdt.

I stavnsbåndets tid hørte de fleste ejendomme og arealer i Hogager under Volstrup og Ausumgård enkelte under Lergrav bl.a. Abildholt, Kvistrup har endnu en rest fra gamle Dage nemlig Kvistrup Plantage. Volstrup og Ausumgård ejede Hvidemose, hver halvparten, Volstrup den østre del, hvor der desuden hørte ca,230 tdr. land Hede til, beliggende for sig selv indtil Feldborg skel. I 1904 eller 1905 købte 4 mænd fra egnen, Volstrups del af Hvidemose, Wajsen syd på fra Søndergård og ligeledes en ved den nordre side af Hvidemose til Hesselå hede blev anlagt, de var også nødvendige for at få tørv transporteret væk, der blev begyndt at grave en Del tørv og da de var af god kvalitet, var de lette at afsætte,

Desuden blev der gravet en grøft fra Hvidemose til bækken syd for Vestergård, under første verdenskrig blev Ausumgård part af Hvidemose solgt i mindre parceller til forskellige, og tørvene der var af samme gode kvalitet som i Volstrup Mose, de var mere vanskelig at producere på grund af høj vandstand, og betegnedes som bundløs, men det gik ,og folk strømmede til også fra andre Egne. Under anden verdenskrig betegnede politibetjent Knudsen i Skave det som hans bedste distrikt, men det var vel ikke den bedste anbefaling.

1936 blev den sidste rest fra Volstrup, de 230 tdr. land hede, hvori der var en del mose, købt af et konsortium for 6000 Kr, det var 5 mænd fra Hogager nemlig Chr. Kjærgård, Ole Nielsen, Laust Vestergård, Lærer Chr. Jensen, og Jens Jensen, Søndergård, de etablerede et tørveælteværk, Volstrup Mosebrug, som producerede tørv i mange år. Under anden verdenskrig blev der gravet en masse tørv i de store mosestrækninger omkring Hogager, som nu er opgravet og

afvandet og under kultur, heden er opdyrket, hvor der nu ligger veldrevne ejendomme. De forrige generationer ville ikke kunne kende egnen, jeg kan huske udviklingen fra omkring århundredskiftet. Når heden første gang blev pløjet, skulde den ligge hen i 2-3 år, inden den blev pløjet dybere, og blev tilført mergel eller kalk og begyndte at komme under kultur. Midt i 1930'erne blev der ført en mergelbane fra Tvis til Hogager og ved hjælp af stikledninger, blev der så kørt mergel ud til alle gårde så meget som man ønskede.

Siden da traktoren blev taget i Brug, kom man nemmere om ved opdyrkningen, med dybpløjning og chokbehandling med kunstgødning, så det straks kunne give afgrøder. Det gik fremad for den fattige hede egn, før var det tit folk som havde meget (få Penge, som købte ejendommene her, kapitalen holdt til på den gode jord, så folk i Hogager var gennemgående fattige, egnen har nok haft en vis tiltrækning på folk som det var gået skæv for andre steder, dog var der to gode arbejdspladser i Mosen og skoven, og lidt efter lidt blev der bygget flere huse omkring kirken og skolen,

Et par gamle folk var blevet noget aflægs, og sognerådet sørgede for at de kom på Rønbjerg alderdomshjem, det var før der blev et i Borbjerg, et af sognerådsmedlemmerne var med, da de blev afleveret, der blev budt velkommen til dem ved kaffebordet, medlemmet fra Borbjerg håbede at de vilde falde godt til hernede ved de Rønbjerg rakkere, hvortil der blev svaret, at den sidste af denne Race var blevet eksporteret til Borbjerg for 50 år siden, og det kan nok godt passe, for da blev en pige fra Rønbjerg gift med en karl fra Borbjerg øster sogn. Men de har også efterhånden mistet deres særpræg.

I Hogager havde vi en kone, som var bekendt for at kunne mere end sit fadervor, og betegnes også i en af H.P Hansens bøger for at kunne hekse, hvis en dreng mødte hende på vejen, slog han gerne et sving til Siden, for en sikkerhedsskyld, en af hendes børnebørn beretter da også med en vis stolthed, at hans bedstemor kunne hekse.

I min opvækst var kirken som regel fyldt hver søndag til gudstjenesten, ja ofte overfyldt, sådan at knæfaldet også var besat, hver husstand var som regel repræsenteret både af unge og ældre, også fra Hesselå, Hesel og Skave, og mange derfra er også begravet på Hogager kirkegård, også P. Hesselå skønt han mente at, han havde så mange Minder fra Borbjerg kirke, at de ville blive ved at høre til Borbjerg kirkedistrikt, og sådan blev det.

Da kapellet i 1924 var 25 år gammel, og som sagt var for lille, blev der bygget et kor til, og samtidig blev det firkantede Spir, som ikke så godt kunne holde til klokken, erstattet af et ottekantet, og kapellet blev genindviet som kirke, den 28. dec. 1924.

Nu er det en selvfølge at kirken ligger der, men det var det langt fra i 1899 da den blev bygget, Pastor Kuhlmann vilde ikke i udvalget, da han mente at det var en lde som aldrig blev til noget, men efter års forarbejde kom den alligevel. Ved 50 års jubilæet fremdrog Pastor Meldgård visse træk fra hans tid som præst her, og mindedes fire ældre enkekoner, når de kom ind i kirken til gudstjeneste i blank pudsede søndagstræsko og sort hovedtørklæde og sjal og med salmebogen i hånden, han nævnte dem ikke ved navn, men det var Dorthe Abildholt, Dorthe Brunbjerg, Mette Søndergård og Stine Vestergård, kvinderne sad altid til venstre i kirken og mændene til højre, mændene brugte sorte lastingskraver. I min opvækst bestod drengenes klædedragt af et par bukser som gik til knæerne, et par hjemme strikkede hoser med strømpebånd, en trøje og en strikket hue med top som hovedbeklædning, den kunne trækkes ned over ørerne når det var koldt, så vi var såmænd godt udstyret om vinteren, det var et sikkert forårstegn, når vi efter nogle forgæves ytrede ønsker over for mor, endelig fik lov at komme i løjserne (stunthoser) de blev fundet frem, muligvis var der strikket og monteret

nye i løbet af vinteren, de bestod af et par lange uldne strømper uden fod, men med en fæssel under svangen, af en Strimmel Tøj eller tynd Skind, og desuden en Stroppe til at sætte på tåen næst efter storetåen, til at holde pløjerne på plads, træskoene blev sat til side ,og det var meget sjældent de blev brugt om sommeren ,men når solen og varmen rigtig kom, fik vi lov at gå med de bare ben ,det var egentlig det allerbedste.

Vores morgenmad bestod af opstuede kartofler i en pande, helst godt med skover, panden blev anbragt på det lange bord med stjærten pegende mod gangdøren, vi gik så til angreb hver fra sin side og mødtes på midten ,derefter kom anden ret bestående af rugbrødsterninger oplødt i varm mælk, serveret i et rødt lerfad ,til at spise med havde vi hornskeer ,som fandtes i skuffen under bordet, de havde forskellige aftegninger ,så hver kunne kende sin, og man tog ikke fejl, det var et solidt måltid at begynde dagens gerning på, senere gik det så over til det nuværende kaffeslabberas, i Stedet for de hjemlige produkter. Vi bagte selv vort rugbrød i den store ovnen 1 gang om måneden, det blev ikke så hurtigt tør som brød fra bageren, vi ventede dog altid efter når der skulde bages nyt, da kunne det gamle være tilbøjelig til at blive muggen. Når der skulde bages rugbrød kom degntruget frem, og dejen blev æltet dagen før, på selve dagen skulle ovnen ildes, det foregik med tør Lyng, det var vi børn svært villige til at hjælpe til med. I begyndelsen var ovnen mørk på stenene, det blev kaldt æ swot mand, men efterhånden som ildningen skred frem, og stenene i ovnen blev rødglødende, kom den røde mand frem, da kom det kritiske punkt af forberedelsen, for det var vigtigt at ovnen var tilpas varm. Vi fik lov at skrabe degntruget, og af denne dej lavede vi forskellige figurer, som vi fik bagt sammen med det andet brød, de benævnedes som skråvkager. Når forberedelsen var til ende, blev ovndøren lukket, ovnen var så under opsyn et stykke tid og endelig var bagningen af brødet til ende.

Vi bryggede også selv vort øl, og enkelte gange støbte vi lys af fåretaller når dagene var korte, var der noget der hed at holde mørkning, ilden lyste lidt fra kakkelovnen, måske var der et enkelt tællelys tændt, mor spandt på rokken, det var egentlig så hyggeligt og det varede noget før petroleums lampen blev tændt. I vor dagligstue var der lang bord og bæk, der kom jævnlig fremmede, særlig om aftenen, enten fra Nabolaget eller tilfældige Gæster, vi sad omkring det lange Bord, og når der så ud på aftenen blev fortalt spøgelseshistorier og andre mystiske tildragelser, blev øjnene store på os små, og det varede ikke længe før vore ben kom op på bænken.

Min ældste Bror, som nu er 96 År, var en af de første i Hogager som fik en cykel, en splinterny Opel med fast nav, det var næsten lige så stor begivenhed, som når man får en ny bil i Dag. Jeg husker de første damer, jeg så der cyklede, de kom nordfra, vi stod inde i køkkenet i det gamle stuehus med udsigt ned langs vejen, der kom to unge piger, den ene væltede, og far erklærede, da at det måtte de hellere opgive, og det blev også betragtet som uanstændig, af det smukke køn, at bruge den slags befordringsmidler. Karlene var nogle år før begyndt at bruge disse stålheste. Til et efterårsmarked i Holstebro, jeg har nok været 12-13 år, var jeg afsted med 3 kvier, det var jo en oplevelse ud over det daglige, men kvierne blev ikke solgt, så både dyrene og mig var godt trætte ,da vi ud på aftenen igen kom til Hogager, frem og tilbage havde turen nok taget ca. 8 timer, ialt 32 km, mine støvler var ikke for store, da brugte vi snørestøvler ikke sko, det blev så pinagtig at jeg på hjemvejen tog både støvler og hoser i Hånden, så gik det bedre ,de bare fødder var godt hærkede.

Det var den markedsaften da Peder Kalsgård i Mejrup blev myrdet af en mand som var kommet op at køre med ham.

Det første race rene dyr der kom til Vestergård, var en vædder, jeg kan ikke huske racen, men jeg glemmer den aldrig, som lam kløede vi drenge den af og til i

panden, den var lærenem, for magen til vædder til at bukke, når der gaves lejlighed der til, har jeg ikke truffet hverken før eller siden, det fæle dyr skulde jo jævnlig flyttes, samtidig med de andre dyr, om vædderen også blev det vil jeg ikke garantere for, det afhang vel nærmest af om dyret var i rigtig krigshumør. Det var et flot eksemplar, og selvfølgelig skulle den til dyrskue i Feldborg, den tog også førstepræmie, min Bror Thomas og mig fik den ærefulde Opgave, at besørge transporten både hen og hjem, men vi var uden tvivl belavet på alt fra dyrets Side, derfor tog vi vore forholdsregler ved at vi begge to, på hver sin side af Vædderen holdt fast i tøjret under dens næse, sådan at den ikke kunne få panden nedad ,for ellers havde det måske ikke gået godt, vi fik afleveret og bundet dyret på dyrskuepladsen og nød så festdagen og kom hjem med den i god behold, med det fine præmieskilt dinglende om halsen på vædderen.